

املاء زبان تاجیکی

ИМЛОИ ЗАБОНИ ТОҶИКӢ

ترجمه و تدوین:

دکتر شاهرخ محمدیگی

دانشیار بخش زبان و ادبیات فارسی دانشگاه شیراز

و

مهدی محمدیگی

کارشناس ارشد زبان و ادبیات روسی

سرشناسه : محمدیگی، شاهرخ
عنوان و نام پدیدآور : املاء زبان تاجیکی / ترجمه و تدوین شاهرخ محمدیگی،
مهدی محمدیگی.
مشخصات نشر : شیراز: شاهرخ محمدیگی، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری : ۷۰ ص.
شابک : 978-964-04-6109-9
وضعیت فهرست نویسی : فیپا
موضوع : تاجیکی -- املا.
شناسه افزوده : محمدیگی، مهدی، ۱۳۶۱ -
رده بندی کنگره : PIR ۳۱۴۲/م۳ الف ۸ ۱۳۸۹
رده بندی دیویی : تج ۸/۹۱۵۲ ف۴
شماره کتابشناسی ملی : ۲۱۱۷۶۰۵

املاء زبان تاجیکی

ترجمه و تدوین : شاهرخ محمدیگی، مهدی محمدیگی

ناشر : محمدیگی

طرح روی جلد : مهدی محمدیگی

شمارگان : ۱۰۰۰

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۰۴-۶۱۰۹-۹

شیراز، تلفن ۶۳۰۷۶۳۴ - فاکس : ۶۳۰۷۶۳۵ - ۰۷۱۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست

صفحه	عنوان
۲	پيشگفتار
۴	الفباى زبان تاجيکى
۵	املاى بعضى صدا دارها
۱۲	املاى بعضى از حروف بى صدا
۱۸	طرز نوشتن کلمه در آخر سطر
۱۹	املاى اسم
۳۷	املاى صفت
۴۲	املاى شماره
۴۶	املاى جانشين
۴۸	املاى فعل
۵۲	املاى صفت فعلى
۵۴	املاى فعل حال
۵۵	املاى ظرف
۵۸	املاى پيشوند
۶۱	املاى پسوند
۶۳	املاى پيوندک
۶۵	املاى هيسچه
۶۷	املاى ندا

به نام خداوند بسيار بخشنده هميشه بخشنده

پيشگفتار

اين کتاب بر اساس کتاب املاى زبان تاجيکى چاپهاى سال ۱۹۹۹ م. و ۲۰۰۵ م. ترجمه و تدوين شده است که در نتيجه علاقمندان ايرانى با خط تاجيکى (سيريلىک) و قواعد نوشتار در زبان تاجيکى آشنا مى شوند و با تمرين و ممارست به راحتى خواهند توانست متون را به خط تاجيکى بخوانند و بنويسند. در اين نوشتار شواهد مثال اول باخط فارسى و تلفظ تاجيکى و بعد با خط سيريلىک و در آخر تلفظ فارسى و يا معنى آن نوشته شده است. قابل ذکر است در گذشته دور از الفباى ايرانى در تاجيکستان استفاده مى کردند که از آن به عنوان خط نياکان نام مى برند.

کتاب املاى زبان تاجيکى در سال ۱۹۹۸ م. با مجوز رسمى شماره ۳۵۵ از دولت جمهورى تاجيکستان توسط انتشارات عرفان در شهر دوشنبه پايخت تاجيکستان به چاپ رسيده است. نويسندگان اين کتاب آقایان عبدرحمان آليموف و محمد نظر عليوف مى باشند. بر طبق مقدمه اين کتاب، آخرين قواعد نوشتارى زبان تاجيکى را در سال ۱۹۷۲ نوشتند ولى به علت ناقص بودن قوانين املاى، در نوشتار هرج و مرج بوجود آمد به همين خاطر در انستيتوى زبان و ادبيات رودکى که آکادمى علوم جمهورى تاجيکستان است، کميسيون املاء تاسيس شد که شامل متخصصان و عالمان باتجربه و شناخته شده اين انستيتو و ديگر موسسه هاى علمى و

فرهنگى پايخت مى شد . وظيفه آنها تهيه و نوشتن لايحهٔ زبان تاجيکى بر اساس دستاوردهاى علمى زبانشناسان بوده است. که بر اين اساس عالمان زبانشناس انستيتوى مذکور آقايان رستموف و ميرزايوف در طول يکسال به آن عمل نمودند . طبق قاعدهٔ سال ۱۹۷۲ بطور مثال دو صدای کاملاً مختلف با يک حرف نوشته مى شد بعضى حرفهاى همگون در الفبا از يکديگر دور بودند و مشکلات ديگرى که همين ها باعث اشتباهات زيادى مى گرديد بنا بر اين در لايحهٔ جديد اين نقصانها تا حد زيادى اصلاح شد. و در گروههاى علمى متفاوتى مورد نقد و بررسى قرار گرفت تا بالاخره در سال ۱۹۹۵ آنرا در ۳ روزنامه صدای مردم، جمهوريت و آموزگار به همه پرسى گذاشتند و مهلت اظهار نظر تا ۲۰ آگوست سال ۱۹۹۶ تمديد شد. بعد از آن با بررسى پيشنهاها و لحاظ کردن مورد هاى لازم ، لايحهٔ براى تصويب توسط کميسيون به حکومت جمهورى تاجيکستان پيشهاد گرديد.

الفباى زبان تاجيکى

۱- در الفباى زبان تاجيکى ۳۵ حرف وجود دارد، که ترتيب و نام

حروف و شکل بزرگ و کوچک چاپى آنها به قرار زير است:

Аа	Бб	Вв	Гг	Ғғ	Дд
آ	ب	و	گ	غ	د
Ее	Ёё	Ии	й	Зз	Жж
ي	يا	ايى	ى	ض-ذ-ز	ژ
Йй	Кк	Ққ	Лл	Мм	Нн
ي	ک	ق	ل	م	ن
Оо	Пп	Рр	Сс	Тт	Уу
آ	پ	ر	ص-ث-س	ت	أ
Ўў	Фф	Хх	Ҳҳ	Чч	Чч
أو	ف	خ	ح-ه	چ	ج
Шш	Ъъ	Ээ	Юю	Яя	
ش	ع-ء	ا	يو	ى	

املاى بعضى صدا دارها

۲- صدای ایى (И) با دو حرف نوشته می شود: ایى (И) و ی (Й) زدناک^۱

الف) حرف (И) در موارد زیر نوشته می شود :

اینشاء (иншо): انشاء ، ایدارَ (идора): اداره ، ایبا (ибо): ایبا ، کیتاب (китоб): کتاب ، دویدن (давидан) ، گِیرِفتن (гирифтан): گِرفتن ، خندید (хандид) ، فضلِ دین (Фазлиддин): فضلِ الدین ، امرِ دین (Амриддин) : امرالدین ، نوری دین (Нуриддин): نورالدین.

ب) در آخر پیشایند (پیشوند) ، پیوندک و هیسچه های کی (ки): که و چی (чи): چه ، و کلمه های مرکب و ترکیبى که از آنها ساخته شده:

از سببى (аз сабаби): به سبب ، هَنگامى (хангоми): هَنگام ، موافقى (мувофиқи): موافق ، مثلى (мисли): مثل ، بلکى

---

^۱ به حروفى که در بالای آنها خط تیره وجود دارد زدناک می گویند و اگر نباشد بیَزَدَ گویند در صورتى که حرف زدناک باشد طولانى تر تلفظ می شود (همانند مَد در زبان عربى).

(балки): بلکه ، از بس کسى (азбаски): از بس که ، کاشکى (кошки): کاشکه ، وقتى کى (вакте ки): وقتى که ، هر چى (харчи): هر چه ، هنگامىکى (хангоме ки): هنگامى که ، رویم چى (равем-чи): برویم ، سرکُنید چى (сар кунед-чи): شروع کنيد ، چى شما و اُ چى من (чи шумову чи ман): چه شما و چه من و امثال اينها.

ج) در آخر کلمه هاى معين شونده چون بندک اضافى (کسره بين مضاف و مضاف اليه با اين حرف نوشته مى شود):
 گلى بادام (гули бодом): گلِ بادام ،
 نسيمى کوهسار (насими кӯҳсор): نسيمِ کوهسار ،
 پندى مردى فاضل (панди марди фозил): پندِ مردِ فاضل ،
 برادرى دوستى نزديكى من (бародари дӯсти наздики ман):
 برادرِ دوستِ نزديکِ من.

- در کلمه هاى زير صدای ايبى (и) با مد بيشتر تلفظ مى شود ولى همان حرف ايبى (и) نوشته مى شود :

پير (пир)، تير (тир)، سير (сир) همان سُر به معنای راز است ،
 مير (мир)، ديد (дид)، شير (шир)، ريش (риш)، سيم (сим)،
 گير (гир)، فيل (фил)، شيشه (шиша)، تيره (тира)، زيره (зира)،

سینه (сина)، خیره (хира)، کینه (кина)، بینا (біно)،
شیرین (ширін)، بیننده (бинанда) ^۱ و امثال اینها.

- در پسوند های - ین (-ин) و - یک (-ик):

سنگین (сангин)، آهین (оҳанин)، چوبین (чӯбин)،
خونین (хунин)، دیرین (дерин)، زیرین (зерин)،
شیرین (ширін)، تاریک (торик)، نزدیک (наздик) و غیره.

- در کلمه هایی که اقتباس از زبان عربی و بر وزن کریم
(карим) و تحصیل (таҳсил) تلفظ می شوند:

فقیر (фақир)، رحیم (раҳим)، حاکیم (ҳоқим): حاکم،
عزیز (азиз)، بصیر (басир)، شریک (шарик)، تحریر (таҳрир)،
تحلیل (таҳлил)، تکمیل (такмил)، تشکیل (ташқил) و امثال
اینها.

۳- حرف ی (й) در آخر کلمه در موارد زیر نوشته می شود:

الف) در کلمه هایی که هجای آخرشان زدتاک است (یعنی حرف ی
در آخر کشیده تر تلفظ شود):

شاهی (шоҳӣ)، شالی (шолӣ)، دشتی (даштӣ)، آبی (обӣ)،
خجندی (хучандӣ)، عسکری (аскарӣ)، نوسازی (навсозӣ)،

^۱ قابل ذکر است که اکثر کلماتی که در ایرانی به ه یا کسره ختم می شود در تاجیکی با فتحه نوشته و خوانده می شود

تاکسى (таксӣ)، توفلى (туфлӣ): کفش، خصوصى (хусусӣ)، ماهى (моҳӣ)، ابرورى (Ибарурӣ)، تبليسى (Тбилисӣ)، بتومى (Батумӣ)^۲ و غيره.

ب) بندكهاى فعلى و خبرى دوم شخص اگر بيزد هم باشند براى تفاوت آنها از بندك اضافى با يى (й) نوشته مى شود (با اينكه تلفظى در آخر بصورت کوتاه مى باشد ولى براى تفاوت با كسره آخر كلمات بصورت زدتاك نوشته ميشود):

تو كارگرى (ту коргарӣ)، تو آمدى (ту омадӣ)
تو گرفتى و آمدى (ту гирифтӣ ва омадӣ) و غيره.

۴- حرف اُ (у) در چنين مواردى نوشته مى شود:

الف) در آغاز، بين و آخر كلمه:

استوار (устувор)، استخوان (устухон)، بزرگ (бузург)،
تو (ту)، درست (дуруст)، بانو (бону)، زانو (зону)، آرزو (орзу)،
آلو (олу)، دارو (дору)، پهلو (пахлу)، آر (ору): نام نوعى زنبور است.

---

^۲ اسامى در زبان تاجيکى اولين حرفشان با حروف بزرگ نوشته مى شود

ب) کلمه های زیر از قدیم با حرف أُ (y) نوشته می شوند :
ترجمه (тарчума)، خسروانى (хусравонӣ)، خسرو
(хусрав) و غیره.

ج) پیش از همصدا آرتیکلى کلمه های مرکب اقتباسى عربى أُ (y)
نوشته می شود^۱ :

عبدُمَلک (Абдुмалик): عبدالملک ، عبدالله (Абдуллоҳ)،
عبدُمَنان (Абдуманнон): عبدالمنان ، مليکُ
شُارَا (Маликушшуаро): ملک الشعراء.

در کلمه های نوع زیر حرف صدا دار أُ (y) کشیده تر تلفظ می شود
ولى همان حرف أُ (y) نوشته میشود :

دود (дуд)، دور (дур)، خون (хун)، دون (дун)، آهو (оху)،
زانو (зону)، بانو (бону)، آلو (олу)، درون (дарун)، بیرون
(беруи) و غیره.

۵- حرف اوُ (ӯ) (واوِ مجهول) در اول ، مابین و آخر کلمه نوشته
می شود:

اُگى (ӯгай) : پسر یا دختر خوانده، اُیماق (ӯймақ): نوعى وسیله

^۱ در کتابت اسامى عربى در تاجيکى نوشتار به صورتى است که اسم یا کلمه را تلفظ می کنند يعنى (ال) حذف
می شود بطور مثال بجای ملک الشعراء می نویسند با خط تاجيکى مُلیکُ شُارَا می نویسند

بافتنى است به صورت انگشتر، زور (Зўр): خوب و جالب، دوست (дўст)، سوختن (сўхтан)، گُلو (гўлу)، بو يا بوى (бў(й))، رو يا روى (рў(й))، مو يا موى (мў(й)) و غيره.

۶- صدای اِ (Э) با دو حرف نوشته مى شود^۲: Э و е

اَ حرف (Э) در اول کلمه نوشته مى شود:

اِشان (Эшон): ايشان، اِجاد (Эҷод): ايجاد، اِى (Эй)، اِدار (Эдор)، اِلك (Элак): اَلک، اِرگاش (Эргош): نامى براى پسر، اِب (Эб): اِب ندیدن يعنى به شخصى بى محلى کردن، اِحسان (Эҳсон)، اعتبار (Эътибор)، اِزاه (Эзоҳ): توضيح.

- در کلمه سازى قاعده بالا رعايت مى شود:

بى اِزاه (Беззоҳ): بدون توضيح، بى اعتبار (Безътибор): بى اعتبار، بى اعتماد (Безътимод): بى اعتماد، بى ايحטיاط (Бейхтиёт): بى احتياط، بى احترام (Безҳтиром): بى احترام، سيمِلک (Симэлак): سَمَنو غذايى از گندم در سفره هفت سين.

^۲ البته حرف (Э) در بسيارى از مواقع صدای "اِ" مى دهد و بصورتى مختصرتر از "اِى" خوانده مى شود

وهمانطور حرف (е) نيز به اين صورت مى باشد

ب) حرف (е) در داخل و آخر کلمه نوشته مى شود :

سر (сер) : سير شدن ، بل (бел): بيل ، سفيد (сафед): سفيد ،

شمشير (шамшер): شمشير ، بد (беда): بده ، شنبه (шанбе)،

مهر (меҳр)، محنت (меҳнат) و غيره.

ج) بن مضارع فعلهاى دادن و نهادن با حرف اى (е) نوشته مى شوند

ده ده (деҳ ، نه неҳ) ، ولى شکلهای تصریفی آنها با حرف اى (и) نوشته

مى شود:

مى ديهم (медихам): مى دهم ، مى نيهم (менихам): مى نهم،

مى نيهادام (мениходаам): مى نهاده ام.

املای بعضی از حروف بی صدا

۷- حرف ژ (ж) در آغاز، بین و آخر کلمه نوشته می شود:

ژاله (жола)، ژرف (жарф)، آژدر (аждар)، آژدهار (аждахор)، نژاد (наждод)، لغژییدن (лагжидан): لغژییدن، کژدم (каждум): کج دم یا عقرب، باژ (бож): باج، ژنر (жанр): استعاره، ژرگان (жаргон): به زبان خاص در بین افراد خلافکار گویند که با استفاده از کلماتی بدون اینکه دیگران متوجه معنای صحبت‌های آنها شوند با هم ارتباط می گیرند.

۸- حرف ی (й) (یات برسر) در موارد زیر نوشته می شود:

الف) در اول، مابین و آخر کلمه:

یُرُق (йўрға): دَبه در آوردن در معامله، ایگیت (йигит): پسر شجاع و صبور، چای (чай)، وِی (вай)، جای (чай)، کی (кай)، رای (рой)، کیهان (кайхон)، میدان (майдон)، ایوان (айвон)، ایام (айём)، عیار (айёр): زیرک و باهوش.

ب) اگر حرف ی (й) پیش از حروف صدادار آ (a) و أُ (y) و آ (o) و ا (e) بیاید، بصورت حروف زیر نوشته می شود:

й + y = ю	ی = اُ + ی	й + a = я	ی = آ + ی
й + e = е	ی = ا + ی	й + o = ө	یا = آ + ی

یکجای (якчоя): باهم، یوسف (Юсуф)، دریا (дарё): رودخانه، پای (поя): پایه، چای نان (чоюнон)، یار برادر (ёрубародар): یار و برادر، روی ديلکش (рӯедилкаш): روی دلکش.

ج) در آخر کلمه و مابین دو کلمه، در بین حروف صدادار اگر تلفظ حرف بیصدای ی (й) افزایش هم یابد با این حال با ای (и) نوشته می شود:

برای (барои)، خانه نو (хонаи нав)، چاره بیچارگان (чораи бечорагон)، ماهی طیلّا (моҳии тилло): ماهی طلائی رنگ، شورای (шӯрои)، آرزوی دیرینه (орзуи дерина) و غیره.

- ولی کلمه های تاریخی که در ترکیب خود همصدای ی (й) دارند از این قاعده مستثناء می باشند:

چای (чай)، چای کبود (чойи кабуд)، پای (пой)، پای راست (пойи рост)، موی (мӯй)، موی سفید (мӯйи сафед): موی سفید، روی (رӯй)، روی زیبا (رӯйи зебо).

۹- حرف ن (Н) پيش از حرف ب (б)، م (М) تلفظ شود ولى
حرف ن (Н) نوشته مى شود:

شنبه (шанбе)، عَنَبَر (анбар)، انبار (анбор)، زنبار (занбар)،
سنبوسه (санбӯса)، زنبور (занбӯр)، اَنبُر (анбӯر)،
پنبه (панба)، سُنَبَه (сунба)، سُنَبِل (сунбул)، تنبل (танбал)
، تنبور (танбӯр)، دُنبه (дунба) وغيره.

۱۰) در کلمه هاى اقتباسى از روسى به جاى حرف تس (Ц) که در
تاجيکى با يك حرف موجود نمى باشد اگر پيش از حرف صدا دار به
صورت حرف س (С) نوشته مى شود و در داخل کلمه در بين دو حرف
صدا دار بصورت دو حرف تس (ТС) نوشته مى شود :

سَمَنت (семент)، سِيرک (сирк)، سِزار (Сезор)،
سِکلان (сиклон) به معنای آب و هوا را سنجیدن ، کانسريت
(консерт): کنسرت و کانس تیتوت سیا (конституция): قانون
اساسى و غيره.

۱۱) حرف (Ъ) در داخل و آخر کلمه های اقتباسی عربی بجای عین و حمزه نوشته می شود :

اعلاء (аъло)، بعضی (баъзе)، مسؤل (масъул)،
مسأله (масъала)، مؤمن (мӯъмин)، بیع (байъ): فروختن، جمع
(чамъ)، رفع (рафъ)، موضوع (мавзӯ) و غیره.

- کلمه با حرف (Ъ) به اتمام رسد بندک اضافی یا پیوندک قبول کند
حرف (Ъ) نگاه داشته می شود :

بیع کار (байъи кор)، رفع مشکلات (рафъи мушкилот)،
جمع مردم (чамъи мардум)، نوع خربزه (нваъи харбуза)،
شمع و پروانه (шамъу парвона)، طبع و نشر (табъу нашр) و
غیره..

- ولی در بین دو حرف صدادار حرف (Ъ) نوشته نمی شود :

موضوع بحث (мавзӯи баҳс)، طلوع آفتاب (тулуи офтоб)،
شورای کار (شурӯи кор)، مجموعه اشعار (ماҷмӯи اشъор)،
معاریف (маориф) : معارف، طعام (таом) و غیره.
- کلمه های فعالیت (фаъолияت) و تعیین (таъین) : تعیین از این
قاعده مستثنی اند.

۱۲) املاى کلمه هاى اقتباسى اروپايى بر اساس اين قاعده است اگر تركيب صدای کلمه اقتباسى با صداهاى زبان تاجيکى جور نباشد آن حرف ناموافق با حرف تاجيکيش عوض کرده يا حذف مى شود :

شارس (Шорс)، ژمپر (жампер) ژاکت، اکتیابر (октябрь) اکتبر^۱، سینتیابر (сентябрь) سبتمبر، فِلْتان (фелетон): حکایتى را به طنز گفتن ، آفتموبیل (автомобил) : اتومبیل و غيره.

۱۳) املاى حروف مشدد بر اساس اصول تاريخى نوشته مى شود :

الف) تشديد اساساً خاص کلمه هاى دو هجايى و سه هجايست :

اکّ (акка): برادر، اپّ (аппа): خواهر، کَلّه (калла): سر، پشه (пашша).

ب) در کلمه هاى اقتباسى عربى تشديد معمولاً در قالبهاى زير مى آيد :

رزاق (раззак)، نجّار (наччар)، ايّطّيلاع (иттилоъ): اطلاع ، ايّتيّفاق (иттифоқ): اتفاق ، ايّتيّحاد (иттиход): اتحاد، متّحيد (муттаҳид): متّحد ، متّفيّق (муттафиқ): متّفق ، تشبّث

---

^۱ در زبان تاجيکى چون بعضى از کلمات از زبان روسى وارد شده کلمات شبیه به روسى تلفظ مى گردد همانگونه که در زبان فارسى در ايران نام ماه هاى ميلادى با لهجه فرانسوى تلفظ مى شود.

(ташаббус)، تحوّل (тахаввул)، تنزل (танназул)، معظّم (мунаққаш)، متحّيّر (мутаҳаййир): متحّيّر، منقش (мунаққاش) و امثال اينها.

ج) حرف مشدد در آخر کلمه بدون تشديد نوشته مى شود :

دُر (дур): دُر ، کُل (кул)، ضيّد (зид): ضد ، قَد (қад)،
خط (хат)، سیر^۱ (сир)، فن (фан)، حد (ҳад) وغيره که از لحاظ
تاريخى تشديد دارد در هنگام اضافه به کلمه بعد مشدد نوشته مى شود:

دُر ناياب (дурри ноёб)، کلّ مردم (кулли мардум) ، ضيّد
دشمن (зидди душман) ، قَدّ رسا (қадди расо)، خطّ
خوانا (хатти хоно) ، سیر حربى (сирри ҳарбӣ): راز و رمز نظامى ،
خطّ خوانا (хатти хоно)، فنّ زبان (фанни забон)،
حدّ اقل (ҳадди ақал)، اصطلاح فنّى (истилоҳи фаннӣ) کار
خطّى (кори хаттӣ) و غيره.

^۱ در تاجيکى سیر يعنى سِرّ (راز و رمز) و سِر شدن يعنى سیر شدن از غذا

طرز نوشتن کلمه در آخر سطر

۱۴) طرز نوشتن کلمه در آخر سطر بر اساس قاعده زیر نوشته می

شود :

الف) هنگام انتقال بخشی از کلمه هجای آن رعایت می شود:
بادبان (бод-бон)، برابر (ба-ро-бар)، باغبان (боғ-бон)،
خانه (хо-на)، دوستی (дӯс-тӣ)، تبسم (та-бас-сум)، معروف
(маъ-руф)، اعلا (аъ-ло)، اعلان (эъ-лон) وغيره.

ب) یک حرف هجا به تنهایی در آخر سطر باقیگذاشته نمی شود
بلکه به صورت زیر انتقال می یابد :

غلط : ارابه (а-роба)، آوازه (о-воза)، آرامی (о-ромӣ)

درست : ارابه (аро-ба)، آوازه (ово-за)، آرامی (оро-мӣ)

املاى اسم

۱۵) اسمهای نوع زیر به دو شکل نوشته می شوند :

الف) بعضی اسمها که با صدای ه (X) تمام می شوند :

راه- ره (роҳ-рах)، چاه- چّه (чоҳ-чаҳ)، ماه- مه (моҳ-мах)، کاه- که (коҳ-ках)، گاه- گه (гоҳ-гах)، روباه- روبه (рубоҳ-рӯбаҳ)، سیاه- سیه (сиёҳ-сиеҳ) و غیره.

- ولی کلمه هایی مانند : خواه (хоҳ)، گواه (гувоҳ)، مداح (маддох)، مزاح (мазоҳ)، جنگخواه (чангхоҳ)، ایشتیباہ (иштибоҳ): اشتباہ ، سفرمه (Сафармах): اسم دختر و غیره. به یک شکل نوشته می شوند.

ب) کلمه هایی که با حرف آخر آن ی (й) است :

روی - رو (рӯй-рӯ)، موی- مو (мӯй-мӯ)، کوی- کو (кӯй-кӯ)، جوی- جو (ҷӯй-ҷӯ)، پای- پا (пой-по)، آی- آ (ой-о)، سرای- سرا (сарой-саро)، شوی- شو (шӯй-шӯ) و غیره.

- اما کلمه های مانند: بای (бой): ثروتمند ، لای (лой)، رای (рой)، ساي (сой)، تاي (той): کره اسب ، چای (чай) به یک شکل نوشته می شوند .

ج) اسمهای زیر به دو شکل نوشته می شوند :

ارمغان (армуған) یا ارمغان (армаған)، ارغوان (арғуван)
 یا ارغوان (арғавон)، گوسفند (гӯсфанд) یا گوسپند (гуспанд)،
 دَرَفَش (дарафш) یا دیرفش (дирафш)، نخجیر (нахчир) یا
 نخجیر (нахчир) ، فیل (фил) یا پیل (пил)، فیروز (фирӯз) یا
 پیروز (пирӯз)، سَوَال (савол) یا سُوَال (суол)، سَفِدَه (сафедә):
 سفیده یا سِپِدَه (сапеда): سپیده ، چار (чор) یا چهار (чаҳор).

۱۶) یکجا نوشته می شوند :

الف) حرف تعریف "ال" عربی همیشه متصل به اسم نوشته می شود:
 البیرونی (Алберунӣ)، القصة (алқисса)، الوداع (алвидоъ):
 الوداع،
 الخوارزمی (Алхоразмӣ)، الحضرة (алҳазар)،
 الغرض (алғараз)، الحق (алҳақ).

ب) اسمهای مرکب که از چند کلمه ساخته شده اند :
گل دسته (гулдаста)، گردنبند (гарданбанд)، زنبور عسل
پرور (занбӯриасалпарвар)، صد برگ (садбарг) وغيره.

ج) اسمهایی که به واسطه پسوند - ی (- ӣ)، - گى (- ғӣ) ساخته شدند :

سنگِ آسیا تراشى (сангиосиётарошӣ)، پخته آب دهی
(пахтаобдиҳӣ) پخته : پنبه ، دودیلگی (дудилағӣ): دو دلی
وغيره.

اگر - یى (- ӣ) یا - گى (- ғӣ) به معدود عدد اضافه شود تنها
آخرین عدد با آن واژه یکجا نوشته می شوند:

بیست و پنج سالگی (бисту панҷсолагӣ) ،
دو صد و سی و نه سالگی (дусаду сиву нӯҳсолагӣ)
دو هزار و پنج صد و پنج سالگی

(ду ҳазору панҷсадӯ панҷсолагӣ)

د) اسمهایی که از فعل ترکیبی ساخته می شوند و آخر فعل با
پسوندهای - ی (- ӣ) و اک (- ак) دارند :

نوسـوازى (навсозӣ) ، پيشـوازى (пешвозӣ) ،
 موچينک (мӯчинак): موچين وغيره.

غ) اسمهاى كه اول آن عدد و در آخرشان پسوند -آ (-а) مى باشد:
 سه بر گـه (себарга) ، چهار كنجـه (чоркунча) ،
 دو آبـه (дуоба): آبسرد و گرم ، چهار گوشه (чоргӯша) ، سه
 پايه (сепомя) و غيره.

و) اسمهاى مركبى كه به واسطه ميانوندهاى -أ (-у-) و -آ -
 (-о-) ساخته شدند :

گفتگـو (гуфтугу) ، گفت و شنيد (гуфтушунид) ،
 گيراگير (гирогир) ، رفت و آمد (рафтуомад) ،
 خيزاخيز (хезохез) ، دوا دوا (даводав) به معنای تلاش.

ز) اسمهاى مركبى كه از عبارتهاى اقتباسى عربى به واسطه حـرف
 تعريف -ال- (-ал-) تشكيل شده است :

ماوراء نهر (Мовароуннахр): ماوراء النهر ، دارالفنون
 (дорулфунун): دارالفنون ، روضه صفى (Равзатуссафо): روضه

الصفى، مليک شعراء (Маликушшуара): ملک الشعراء ، دورئلمجاليس (дуррулмаҷолис): دارالمجالس وغيره.

(۱۷) با دفيس (خط تيره) نوشته مى شوند :

الف) اسمهاىى كه جزء شماره شان با عدد نوشته مى شود :

۱۰۰۰ سالگى زادروز ابو على ايبن (:ابن) سينا

(1000-солагии зодрузи Абӯалӣ ибни сино)

۵ سالگى استقلال جمهورى تاجيکستان (:تاجيکستان)

(5-солагии истиқлоли Ҷумҳури Тоҷикистон)

۱۰۰۰ سالگى شاهنامه ابولقاسيم فيردوسى (:ابوالقاسم فردوسى)

(1000-солагии Шоҳномаи Абулқосими Фирдавсӣ)

ب) اسمهاى مركبى كه از تکرار کلمه هاى تقلیدى و تصویرى

وجود آمدند :

گلدُر - گلدُر (гулдур-гулдур) : صدای رعد و برق ،

چیر-چیر (чир-чир) : صدای پرندگان، گم - گم (гум-гум) : صدای پا،

قَر - قَر (кар-кар) : صدای کلاغ ، میت - میت (МИЛТ-МИЛТ) :

شعله کوتاه آتش ، یلت - یلت (ЯЛТ-ЯЛТ) : درخشیدن.

- این کلمه ها با پسوند کلمه ساز یکجا و بدون دفیس (خط تیره)

نوشته می شوند :

پیرپیرک (пирпирак): پرپرک ، فیرفیرک (фирфирак):

فرفرک ، شَرشَرَه (шаршара): شرشر ، غَرغَرَه (ғарғара) غِرغِرَه.

ج) اسمهای اقتباسی نوع زیر :

والگادان (Волга-Дон)، یاشقراقآله (Ёшқар-Ола)،

کاستاریکا (Косто-Рика)، نیویورک (Нию-Ёрк)، پارت آرتور

(Сан-Марину)، سمان (Порт-Артур)،

ریودژنیر (Риё-де-Жанейра): ریودوژانیرو (پایتخت سابق برزیل).

۱۸) جدا نوشته می شوند :

الف) ترکیبهای دوگانه که از پیوندک -أ (у-) تشکیل می شوند :

گوشت و ناخن (гушту нохун)، مال و حال (молу ҳол) ،

ایشق و هوس (ишқу ҳавас): عشق و هوس ، آب و هوا

(обу ҳаво)، شأن و شرف (шаъну шараф)، سعی و

کوشیش (саъю кӯшиш): سعی و کوشش ، آفت و اندام

(афту аиндом): تن و اندام ، وغیره.

- ولى ترکیبهای دوگانه زیر سرهم نوشته می شوند :
آب و تاب(обутоб)، سروتن(сарутан)، سر و لباس
(сарулибос) : سر و لباس ، سروکار (саруکور).

ب) نامهای ترکیبی جغرافیایی که بصورت مضاف و مضاف الیه با
حفظ معنای هر دو نوشته می شود :

ورزابی بالا (Варзобе Боло)، آسیای جنوبی
(Осиёи Чанубӣ)، شرق دور(Шарқи Дур)، قلعه لب
آب(Қалъаи Лаби Об)، سیبری(سیبری)، شرقی
(Сибіри Шарқи)، راستا و دان (Ростови Дон): نام شهری در
روسیه.

- نامهای ترکیبی که از دو جزء ساخته شده و معنای مضاف و
مضاف الیه آن مد نظر نمی باشد یکجا نوشته می شود :
کان بادام (Конибодом) : نام شهری در ولایت سغد تاجیکستان،
مردخدا(Марихудо) : اسم پسر، شهرنو(Шахринав)،
شهرطوس(Шахритус)، سرویناز (Сарвиноз)، موج گل
(Мавҷигул)، شهرسبز(Шахрисабз)، حسن گل(Хуснигул)
که هر ۳ اسم دختر می باشند.

ج) اسمهاى ترکیبى اضافى زیرین :

انگور دیل کفتَر (ангур дили кафтар) : انگور دل کفتَر -

نوعى انگور سیاه

اسپ گل بادام (аспи гули бодом) : اسب با خالهاى رنگى

روى بدنش

اطلس ابر بهار (атласи абри баҳор) : نوعى از لباس ملى زنان

تاجیک

گل آشيق پیچان (гули ашиқи печон) : گل عاشق پیچان -

نوعى گل که دو شاخه دارد که به دور هم مى پیچند

گل نماز شام (гули намози шом) : گل شب بو

زرد آلوى روح جانان (зардолуи руҳи чонон) : نوعى از

زردآلو کوچک و شیرین به آن قنده نیز مى گویند،

ستین گل گندم (сатини гули гандум).

د) اسمهاى ترکیبى از قبیل:

مکتب اینترنت (мактаби интернат) : کافى نت، وگان

ریستارن (вагони ресторан) : واگن غذاخوری در قطار، مخانىک

راننده (механики ронанда) : مکانیک، مهندس ساختمان

(муҳандиси сохтмон) و امثال اینها.

۱۹) خطابها بطور زیر نوشته می شوند:

الف) خطابهایی که به عنوان ، منصب، لقب، نسبت که به معنای اصلی خود بکار می رود با حرف کوچک و جدا نوشته می شوند :
امیر تیمور (амир Темуr)، میرزا شریف (миpзо Шариф)،
شاه عباس (шоҳ Аббос) ، شاکیر معلم (Шокири муаллим):
شاکر معلم.

اگر خطابها بعد از اسم خاص و بدون کسره اضافه آمده باشند با اسم یکجا نوشته می شود :

احمد مخدوم (Аҳмадмахдум)، یولداش کامندیر
(Салимпаҳлавон) سلیم پهلوان (Юлдошкомандир)

ب) خطابهای خویشاوندی و احترام بدون کسره اضافه با اسم خاص یکجا نوشته می شود :

اک شریف (Акашариф)، بی بی عایشه (Бибиоиша)،
شرافت خاله (Шарофатхола)، بابامراد (Бобомурод)،
تمره خانم (Тамарахонум)، هاشیم بابا (Ҳошимбобо) و امثال
اینها.

ج) القاب که با اسم خاص می آیند، با حرف بزرگ و جدا نوشته می

شوند:

اکبرِ میرگن (Акбари Мерган) میرگن به کسی که در

تیراندازی مهارت دارد گویند.

بهرامِ گور (Бахроми Гӯр)، مخدوم گاو (Махдуми Гов)،

محرمِ غرچ (Муҳаррами Ғарч)، هیتی گرگ (Ҳаити Гург).

۲۰) نام و نسب به شکل زیر نوشته می شود:

الف) با کسره اضافه:

سینا کریم حاتم (Синои Карими Ҳотам)،

حسین واعظ کاشفی (Ҳусайни Воизи Кошифӣ)،

جاوید آرز (Ҷовиди Ораз)،

ملیک فتحُ دین ابولکریم (ملک فتح الدین ابوالکریم)

(Маликаи Фатхуддини Абулкарим)

ب) با پسوند های - ی (-й)، - زاده (-зода) (-) - یان (-иён)، -

پور (-пур)، - زاد (-зод)، - دخت (-дӯхт) (-):

انصاری (Ансорӣ)، میرزاده (Мирзода)، نادریان

(Нодариён)، سليم پور (Салимпур)، افسهزاد (Афсаҳзод)،
ظفر دخت (Зафардӯхт) و امثال اينها.

- پسوند - ى (-й) تخلص نيز مى سازد:

جامى (Ҷомӣ)، رودكى (Рӯдакӣ)، شُكوهى (Шукӯҳӣ)،
نوایى (Навой) و غيره.

ج) با پسوند هاى اقتباسى روسى - اوف (-ов) يا اوف (-ев) -برای
مذکر، - آوا (-ова) يا اوا (-ева) - برای مونث، - آويچ (-ович) يا
اويچ (-евич) - برای مذکر، - آونه (-овна) يا اونه (-евна) - برای
مونث :

شـرافت احمد آونه (Шарофат Аҳмадовна)،
کريمـوف (Каримов)، سـليموف (Салимов)، دلاور
دولتاويچ (Диловар Давлатович).

۲۱) با حرف بزرگ نوشته مى شوند:

آ) نامهاى خاص :

خدا (Худо)، خداوند (Худованд)، آفريدگار (Офаридгор)،
پروردگار (Парвардигор)، الله (Аллоҳ)، يزدان (Яздон).

ب) نام، نام پدر، تخلص و نسبت لقبى :

انور کريم زاده (Анварӣ Каримзода)

کلمه های ایبن (ибн): ابن، بینت (бинт): بنت و ولد (валад) در
بین نام و نام پدر با حرف کوچک و جدا نوشته میشود:
نادره بنت نظر (Нодира бинт Назар).

(ج) نام سلسله های تاریخی :

اشکانیان (Ашкониён)، ساسانیان (Сосониён)،
طاهریان (Тоҳириён)، صفاریان (Сафориён)،
سامانیان (Сомониён)، غزنویان (Ғазнавиён) و غیره.

(د) اسم های خاص که پسوند جمع گیرند با حرف بزرگ نوشته می
شوند :

انورها (Анварҳо)، شریف ها (Шарифҳо)، آدینیف ها
(Одинаевҳо)، رحیم زاده ها (Раҳимзодаҳо) و امثال اینها.
- ولی اسمهای خاص که جزء کلمه واقع میگردند با حرف کوچک
نوشته می شوند:

حافظ شناسی (хофизшиносӣ)، سعدی صفت
(саъдисифат)، انورخوانی (анварихонӣ)، خیام پرستی
(хайёмпарастӣ).

ه) نام مقامات دولتى ، منصب هاى عالى و نشان ملي:

حکومت جمهورى تاجيکستان

(Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон)

مجلس عالى (Маҷлиси олии)

پرزيدينت (Президент): رئيس جمهور ،

رئيس مجلس عالى (Раиси Маҷлиси Олии)

نشان ميلى (Нишони Милли): نشان ملي، و غيره.

و) كلمه اول و اسم خاص در تركيب عنوانهاى دولتى و درجات

عالى :

ارباب عيلم و تخنيك (:علم و تخنيك) جمهورى تاجيکستان

(Арбоби илм ва техник Ҷумҳурии Тоҷикистон)

نويسنده خلقى جمهورى تاجيکستان

(Нависандаи халқии Ҷумҳурии Тоҷикистон)

اعلاچى معاريف جمهورى تاجيکستان

(Аълоҷии маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон)

شخصى همچون آموزگار خيلى معتبر در درسهاى معارف و مكتب با نشان دولتى،

جايزه بين لمللى نوبل (جايزه بين المللى نوبل)

(Ҷоизаи баиналмилалии Нобел):

و غيره.

- اما نام کار و منصب ، عنوان ، رتبه و درجه علمى ، نظامى که خصوصیت عمومى دارند با حرف کوچک نوشته مى شوند :
آکادمیک آکادمیایه عیلم های جمهورى تاجیکستان
(کار این آکادمى نظارت بر پیشرفت علوم دارد)
(академики Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон),
دکتر عیلم فیلالوگیا (دوکتری ىلمي فیلولوگیا)،
وزیر معاریف (вазири маориф)
پالکاونیکى ارتش ملی (یک درجه پایین تر از جنرال است)
полковники артиши миллӣ .

(ز اسمهای خاص سیاسى و جغرافیایى (اسم کشور ، جمهورى ، ولایت ، شهر ، ناحیه ، اقیانوس ، بحر ، دریا ، کوه ها و سیاره ها) و امثال اینها:

جمهورى اسلامى ایران (:ایران)

(Ҷумҳурии исломии Эрон)

خجند (Хучанд)، اقیانوس آرام (Ором укёнуси)، آمریکا (Амрико)، سمرقند (Самарқанд)، ناحیه حصّار (дарёи Вахш) (ноҳияи хисор)، دریای^۱ و خش

^۱ در تاجیکى به "رودخانه"، "دریا" و به "دریا"، "بحر" مى گویند

زمین (Замин)، ماه (Моҳ)، آفتاب (Офтоб)، زحل (Зухал) و
زهرة (Зӯхра) وغيره.

ح) کلمه های نخست و اسمهای خاص داخل ترکیب های نام اداره،
مقامات دولتی و فرهنگی :

وزارت فرهنگ جمهوری تاجیکستان

(Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон)

دانشگاه دولتی میلی تاجیکستان

(Донишгоҳи давлатии миллии Тоҷикистон)

پژوهشگاه عیلمی آموزگاری

(Пажӯҳишгоҳи илми омӯзгорӣ)

کتابخانه میلی فردوسی

(Китобхонаи милии Фирдавсӣ).

اما اسم مدارس و هنرستانها و امثال اینها که خصوصیت عمومی دارند

با حرف کوچک و اسم خاص آنها با حرف بزرگ نوشته می شود:

آموزشگاه طبی شهر تورسونزاده

(омӯзишгоҳи тиббии шаҳри Турсунзода)

ط) کلمات اختصاری که از حروف اول کلمات دیگر ساخته می

شوند:

د.د.م.ت = دانشگاه دولتی ملی تاجیکستان (Д.Д.М.Т)

ی) نام ترکیبی وقایع تاریخی :

روز استقلال تاجیکستان

(Рӯзи Истиқлоли Тоҷикистон)

عيسىان (:انقلاب) مُتَنَع (Исёни Муқаннаъ) .

یا) کلمهٔ نخست و اسم خاص ترکیبی قوانین و اسناد مهم :

، قانون زمین (Қонуни замин)

، اعلامیه حقوق بشر (Эъломияи ҳуқуқи башар)

قانون زبان جمهوری تاجیکستان

(Қонуни забони Ҷумҳурии Тоҷикистон).

يب) کلمه اول و اسم خاص داخل نام انجمنها و جشنها :

انجمن بين المللى تاجيکان

(Анҷумани байналмилалӣи тоҷикон)

کنگره بين المللى زبانشناسان

(Конгресси байналмилалӣи забоншиносон)

يچ) کلمه نخست و اسمهای خاص داخل نام ترکیبی اثرهای بدیع،

علمی ، مجله و روزنامه ، سرود، موسیقی، فیلم ها و تئاترها :

پسر وطن (Писари Ватан)، دختر آتش (Духтари оташ)

يد) کلمه اول و اسم خاص داخل نام قرارها و صنعت های رسمی :

درباره تدبیرهای اجرای قانون زبان جمهوری تاجیکستان

(дар бораи тадбирҳои иҷрои Қонуни забони Ҷумҳурии Тоҷикистон)

يه) کلمه نخست نام شرکتها ، اتحادیه ها و کالخوز (به جمع زیادى

از خانواده ها کالخوز میگویند و این کلمه روسی است) و ساوخوزها

، شرکت ستاره (ширкати Ситора) ،

کالخوز غلبه (колхози Ғалаба)

يو) نام فروشگاه ، سينما ، رستوران ، چای خانه و خودروها :
بازار برکت (бозори Баракат)،
کينا تئاتر وطن (кинотеатри Ватан) : سينماى وطن
ريستورن فراغت (ресторани Фароғат)،
ماشين ولگا (мошини Волга).

املاى صفت

۲۲) یکجا نوشته مى شود :

الف) پیشوند صفت ساز به- (ба-)، بر- (бар-)، در- (дар-)، بی- (бе-)، با- (бо-)، نا- (но-) تا- (то-) با ریشه و اساس کلمه :

جوان با فراست (чавони бофаросат)

کار با مصلحت (кори бомаслиҳат): مصلحت ،

پیسر با کمال (писари бакамол) : پسر با کمال ،

عقیده بی بنیاد (ақидаи бевунёд)

دختر ناکام (духтари ноком).

ب) صفتهاى که از تکرار کلمه و میانوندهاى - به- (ба-) و

- در- (дар-) ساخته مى شوند :

تلاش تن به تن (талоши танбатан)

صحبت روبرو (сӯҳбати рӯбарӯ)

همسایه در به در (ҳамсоия дарбадар): همسایه خانه به خانه ،

تکرار پی در پی (такрори пайдарпай)، و غیره.

ج) صفتهاى که از واژه هاى مختلف با میانوندهاى - به (ба-)، -

بر- (бар-)، - در- (дар-) ساخته مى شوند :

دختر رويمال به سر (духтари рӯймолбасар): دختر با

روسرى،

آدم زينده در گور (одами зиндадаргӯр) آدم زنده به گور،

مرد کلاه به سر (марди куллоҳбасар)،

متاعى نيست اندر جهان (маттои нестандарчаҳон).

د) صفتهايى که از عبارتهای گوناگون اسمى بصورت اضافه،

پيشوندى با پسوندهاى آ- (a-)، ای- (й-)، گى- (гй-)، وى (-вй)

ساخته ميشوند:

کار دوساعته (кори дусоатта)،

تنفس نصف روزى (танафуси нисфирузӣ): استراحت ميان

روز، راي پرسى عمومى خلقى (райъпурсии умумихалқӣ)،

آزمون بين ناحيه وى (ناحيه اى) (озмуни байниноҳиявӣ)

ق) صفتهايى مرکب:

خوش ذهن (хушзехн)، سير بهره (сербаҳра) به زياد محصول

دادن درخت يا حيوان، سالخورده (солхурда)، بدخشم

(بادхашм)، نيك انديش (некандеш)، پيش قدم (пешқадам)،

تيز گرد (тезгард): تندرو.

(و) صفتهاى مرکبى که از تکرار کلمه ساخته مى شوند :
قاغذ رَخ رَخ (қоғазӣ раҳрах) : کاغذ سطر دار ، ریش تار تار
(риши тортор)، گیربان پرپر (гирибони парпар) لباس چین
دار زنانه، لباس هیل هیل (либоси ҳил-ҳил) لباس پولکدار.

(ز) صفتهاىی که بصورت اضافه و از بن مضارع افعال (- پَرور
(-парвар)، - پوش (-пуш)، - خور (-хӯр) - تراش (-тарош))
ساخته میشوند :

مرد زنبور عسل پرور (марди занбӯриасалпарвар)،

اُستای سنگِ آسیا تراش (устоисангиосиётарош).

(۲۳) با دَفیس (خط تیره) نوشته مى شود :
الف) صفتهاىی که از شماره اسم و پسوندک -آ (-a)، -یى (-й)،
گى (гӣ)، اینه (ина) ساخته میشوند :
سنگ ۵۰ گرمى (санги 50-граммӣ) ،
نان ۱۰۰ سُوْمَه^۱ (нони 100-сӯма).

^۱ سُوْم يا همان سامانى واحد پول تاجيکستان مى باشد

ب (صفتهاى تاکیدی دلالت بر کثرت دارد :
 زَب – زرد (заб-зард) ، کَب – کبود (каб-кабуд) ،
 سَپ – سفید (сап-сафед) ، تیپ – تاریک (тип-торик) ،
 لُب – لُنده (лӯб-лӯнда) : گنده ،
 کَپْ – کلان (каппа-калон) خیلی بزرگ.

(۲۴) جدا نوشته می شوند :

الف) صفتهاى مترادف و متضاد و گوناگون که با پیوندک – اُ(-y) ،
 – یو(-ю) ، – وُ(-ву) ، آمدند :

گلهاى سرخ و سفید (гулҳои сурху сафед) ،
 گپ هاى پست و بلند (гапҳои пасту баланд) : حرفهاى کم و
 زیاد ، سخنهاى والای و زیبا (суханҳои волою зебо) ،
 کارهاى عیلمی و تخنیکى (корҳои илмию техникӣ) ،
 مسأله اجتماعى و سیاسى و مادى و معنوى

(масъалаҳои иҷтимоию сиёсӣ моддию маънаві).

ب) صفتهاى دوگانه که با عنصرهاى مشترک بَ- (-ба) ، بی
 (-бе) ، سر- (-сер) ، پُر- (-пур) ، خوش- (-хуш) و پیوندک – اُ
 (-y) می آیند :

دشت بى دال و درخت (дашти бедолу дарахт):
بى آب و علف، آدم با عقل و خرد (одами боақлу хирад)،
مرد خوش قد و قامت (марди хушқаду қомат)،
وادی پرگل و ريحان (води пургулу райхон) و غيره.

ج) صفتهای دوگانه که از ترکیبهای اسمی به واسطهٔ پسوند - ناک
(- нок) و بن مضارع فعل داشتن (- دار) ساخته می شوند:
عمل خوف و خطرناک (амали хавфу хатарнок)،
آدم غم و دردناک (одами ғаму дарднок)،
آدم پشت و پناه دار (одами пушту паноҳдор): پارتی دار،
خویش و تبار (хешутабордор) و غيره.

املاى شماره

(۲۵) يکجا نوشته مى شود:

الف) پسوند شماره ترتيبى — اُم (—ум)، — يوم (—юм) با شماره :
دهم (дахум)، چهارم (чаҳорум)، شصت و سيوم
(шастусеюм)، ديوم (дуюм)، سى اُم (сеюм)، بيست و ديوم
(бистудуюм) و غيره.

ب) شماره هاى مرکبى که از يازده تا نوزده و از دو صد تا نه صد
شانزده (шонздаҳ)، دوازده (дувоздаҳ)، سه صد (сесад)،
هژده (ҳаждаҳ): هجده، هشتصد (ҳаштсад) و غيره.
— شماره هاى مقدارى و ترکيبى زيرين دو شکل نوشته دارند:
دو صد يا دويست (дусад-дувист)،
چار يا چهار (чор-чаҳор)،
ديوم — دوم (дуюм-дуввум)،
سيوم — سوم (сеюм-севвум).

ج) شماره های کسری :

چار یک (чоряк): یک چهارم ، سه یک (сеяк)، ده یک (шашяк) و شش یک (дахяк).

اگر شماره کسری با کلمه از (аз) بیاید ، جدا نوشته می شود :

از سه یک (аз се як)، از پنج سه (аз панч се)، از شش چار (аз шаш чор) و غیره.

د) اعدادی که با - تا / - ت (-то/-та) خوانده می شود :

سه تا (се то)، دو تا (ду то)، هزار تا (ҳазор то)، ده تا (дах то) و غیره.

۲۶) با دفیس (خط تیره) نوشته می شود :

الف) شماره های تخمینی :

یک - دو (як-ду)، ده - پانزده (дах-понздах)،

سه - چار (се-чор)، هزار - دوهزار (ҳазор-дуҳазор)،

سی - چیل (сй-чил): سی چهل ، و غیره.

ب) اعدادی که با - تا / - ت خوانده می شود و شماره آن با رقم

نوشته می شود : ۱۰۰- تا (100-то)، ۳- تا (3-то).

ج) پسوند شماره ترتیبى - اُم (-يوم) -UM- و عدد :
۵- اُم (5-UM)، ۳۰- اُم (30-UM) و غيره.

۲۷) جدا نوشته مى شوند :

الف) شماره هاى ترکیبى که با پیوندک - اُم (-و، - يو) صورت
گرفتند :

بيست و يك (бисту як)، سى و شش (сиву шаш).

ب) شماره کسرى از شماره اصرلى :

يك و نيم (яку ним)،

دو و چار يك (дуву (дую) чоряк) : دو و يك چهارم.

ج) شماره هاى دانه (дона)، سر (сар)، نفر (нафар)، دسته

: (даста)

دو دانه سيب (ду дона себ)،

پنج سر اسپ (панч сар асп)،

دو نفر کارگر (ду нафар коргар).

د) فايز (фоиз): درصد % به طريق زير نوشته مى شود :

صد فايز (сад фоиз)، ۵ فايز (5 фоиз).

- به جاى کلمه فايز تركيب درصد (дар сад) نيز استفاده مى

شود:

پنج درصد (панч дар сад)، صددرصد (сад дар сад)

املاى جانشين

۲۸) يکجا نوشته مى شود :

الف) بندک جانشينها: ضمائر متصل (- آم (-ам)، - آت (-ат)،
- آش (-аш)، - امان (-амон)، - اتان (-атои)، - اشان (-ашон)) با
اسم و کلمه هاى ديگر :

کتابم (китобам)

اگر بندک جانشين در شکل کوتاه (در نظم) آيد، اسمها با دفيس
جدا کرده مى شوند :

پيسرم (писар-м) پسر.

ب) جانشين مرکب :

همين (хамин)، همان (хамон)، اينچنين (инчунин)،
همديگر (хамдигар) و غيره.

۲۹) جزء هاى جانشين هاى ترکيبى :

اينگونه (ин гуна)، آنگونه (он гуна)، اينقدر (ин қадар)،
آنقدر (он қадар)، هريک (хар як)، هيچ يک (хеч як)، چى گونه

(чӣ гуна)، هر قدر (ҳар қадар) ، چى قدر (чӣ қадар)، چى
خل (чӣ хел): چطور ، چى نوع (чӣ навъ) و غيره. جدا نوشته مى
شوند.

۳۰) پرسش جانشین ها کى (кӣ) و چى (чӣ) بصورت جدا و در
داخل جانشین های ترکیبى با ايى زَدناک نوشته مى شوند:
کى آمد؟ (кӣ омад؟)،
چى گفتى؟ (чӣ гуфтӣ؟)،
هر کى (ҳар кӣ)،
هر چى (ҳар чӣ)،
چى طور (чӣ тавр)،
چى خل (хел чӣ)،
چى قدر (чӣ қадар)
و غيره.

املاى فعل

۳۱) یکجا نوشته می شوند:

الف) پیشوند های فعل ساز در- (-дар)، بر- (-бар)، فُر- (-فور)، وا- (-во)، باز- (-بоз) با فعل:

بر آمدن (баромадан)، برخواستن (бархостан)، در آمدن (даромадан)، برگشتن (баргашتان)، فُر آمدن (فуромадان): پایین آمدن، فُر آمدن (фаромадان)، و اخوردن (вохӯрдан): همدیگر را دیدن، باز گشتن (بозگашتان)، باز گفتن (بозгуфтан) و غیره.

- ولی وا (во) و باز (بоз) چون کلمه مستقل با معانی باز یا واز - (بоз (воз) ، کُشاده (кушода)، آزاد (озод) از فعل جدا نوشته می شود: واکردن (во кардан)، واکذاشتن (во гузоштан)، بازگردیدن (بоз гарدیدان)، بازخواندن (بоз хондан)، بازایستادن (بоз истодан).

ب) پیشوندهای شکل ساز بی- (-بو)، بی- (-بی)، نه- (-م- (ма- (نا-، می- (-ме)، همی- (-хаме) با فعل تصریفی : بیشکفت (бишкӯфт): بشکفت، نخواست (нахост)،

مَرَو (марав)، مى رود (меравад)، مى دويد (медавид)، در
 نميگيرد (дарнамегирад)، برنخواست (барнахост)، بر نمى افتيد
 (барнамеафтид)، همى آيد (хамеояд) و غيره.

اما پيشوند نه (на) تخفيف يابد (در نظم) با دفيس (خط تيره) نوشته

مى شود :

نه آموزد (н-омӯзад)، نه آمد (н-омад)، نه آسايد

(н-осояд).

ج) بندهاى فعلى (- آم (ам-)، - ايى (ӣ-)، - ام (ем-)، - اد (-)

ед)، - آند (анд-)) و خبرى (- آم، - ايى، - ام، - اد، - آند) با كلمه

پيشينه:

خواندم (хондам)، خواندى (хондӣ)

خوانديم (хондем)، خواندند (хонданд)

کار گرم (коргарам)، کارگرى (коргарӣ)

کارگريم (коргарем)، کارگريد (коргаред)

کارگرند (коргаранд).

د) بندک خبرى شخص سوم تنها است با صفت فعلى (فعل نقلى)
همراه، خوانده است (хондааст)، گفته است (гуфтааст)، دیده
است (дидааст)، ولى از حسهاى نامى نطق جدا نوشته مى شود :
کارگر است (коргар аст)، پیشقدم است (пешқадам аст)،
دانا است (доно аст)، داوطلب است (довталаб аст) و غيره.
بندک " است " در شکل " ست " با کلمه پیشینه همراه نوشته
مى شود:

مردِست (мардест)، خواندنِست (хонданист)،
شخصِست (шахсест)، رفتنیست (рафтанист) و غيره.

۳۲) جدا نوشته مى شوند

الف) جزءهاى فعل ترکیبى :

دعوت کردن (даъват кардан)، سفید کردن (сафед кардан)،
نمودن (намудан)، شدن (шудان)، خفه شدن (хафа шудان)،
سرخ شدن (сурх шудان)، یک شدن (як шудان)، خوانده ایستادن
(хонда истодан) : مى خواند و غيره.

ب) جزءهاى فعل ترکیبى نامى پیشوندار:

از یاد کردن (аз ёд кардан)،

از بر کردن (аз бар кардан)،
به عمل آوردن (ба амал овардан)،
بجا آوردن (ба чо овардан)،
به شور آمدن (ба шӯр омадан)،
در غضب شدن (дар ғазаб шудан)،
به وایا رسیدن (ба воярасидан): بزرگ شده است .

ج) جزء های فعل ترکیبی، که معنای مختلف دستوری میدهد :
خواهد خواند (хоҳад хонд)،
تشکیل کرده می تواند (ташкил карда метавонад)،
رفته ایستاده بود (рафтаистода буд)،
باید اجراء کند (бояд иҷро кунад)،
شاید درمانده باشد (шояд дар монда бошад)،
خوانده بود (хонда буд) و غیره.

املاى صفت فعلى

۳۳) یکجا نوشته مى شود :

(الف) صفت فعلى که بر اساس بن مضارع مرکب و پسوند -آنده -)

(анда) ساخته شده است :

داماد شونده (домодшаванда)،

ختم کننده (хатмкунанда)،

مغلوب شونده (мағлубшаванда)،

جواب دهنده (ҷавобдиҳанда)،

پیش برنده (пешбаранда) و غیره.

(ب) صفت‌های فعلی که از بن ماضی مرکب با پسوند -آ (-a) ساخته

شده است :

کارهای اجرا شده (корҳои иҷрошуда)،

اجرا کرده (иҷрокарда)،

دیر مانده (дермонда): دیر آمده،

قفا مانده (қафомонда): جامانده،

پياله لب شکسته (пиёлаилабшикаста)،

سگ دم بریده (сағи думбурида) و غیره.

ج) صفتهاى فعلى که از فعل مرکب و عبارتهاى پیشوندى ساخته شده است:

کار به انجام رسیده (кори баанҷомрасида)،

جوان از خود رفته (ҷавони азхудрафта): جوان ناپسند،

امید به باد رفته (умеди бабодрафта).

د) صفت فعلى زمان آینده که با پسوند - ایى (-ӣ) ساخته شده

است:

واقعه هاى فراموش نشدنى

(воқеаҳои фаромӯشناшуданӣ)

پول صرف شدنى (пули сарфшуданӣ)

و غيره.

املاى فعل حال

۳۴) جزء هاى فعل حال که بر اساس بن مضارع مرکب با پسوند
— ان (—ОН) ساخته مى شوند، یکجا نوشته مى شوند :

نوازش کنان (навозишкунон)، بازیکنان (бозикунон)،
سرود خوانان (сурудхонон)، راه روان (роҳравон)، گُلدراس
زنان (гулдурросзанон) : صدای رعدوبرق .

— اگر جزئى از نام فعل حال تکرار یابد هم یکجا نوشته مى شود :

پیچیر پیچیر کنان (пичирпичиркунон): پیچ پیچ کنان ،
هی هی گویان (хайхайгӯён): با صدای بلند حرف زدن ،
چه چه زنان (чаҳчаҳзанон).

۳۵) فعل حالى تکرار با دفیس نوشته مى شود :

خندان- خندان(хандон-хандон)،

لرزان- لرزان(ларзонларзон)،

لنگان- لنگان (лангон-лангон)،

خندیده- خندیده (хандида-хандида)،

دوان- دوان (давон-давон) و غیره.

املاى ظرف

(۳۶) یکجا نوشته می شوند

الف) ظرفهایی که با پیشوند های به- (ба-)، بر- (бар-)، با- (бо-)، بی- (бе-)، در- (дар-)، نا- (но-)، تا- (то-) ساخته شدند :
بکلی (бакуллӣ)، بناگاه (баногоҳ)، به تفصیل (батафсил)،
بر وقت (барвақт) : صبح، تا رفت (торафт)،
ناگاه (ногоҳ)، بی مورد (бемаврид) .

ب) ظرف های مرکب :

دو پهلو (дупахлу) : جوان قوی و هیکل دار - چار شونه، دو زانو (дузону)، یک زیل (якзайл) : یکرنگ، پارسال (порсол)، پیرار سال (перорсол) پیارسال.

ج) ظرفهایی که از شماره و اسم با پسوندهای -آ (а-) و -ایی (-ӣ) و -گی (-гӣ) ساخته شدند :

دو کسّ (дукаса)، دوتایی (дутой)، شش—انزده گزی (шонздаҳгазі) : شانزده متری، سه دانگی (седонагӣ).

اگر جزء شماره ایی این ظرفها با نوشته بیاید با دفیس نوشته می شود:
۱۰-سومی (10-сӯмӣ).

د) ظرفهای مرکبی که بواسطه میانوند -ا- (-o-)، -یا- (-ë-) ساخته می شود :

سرازیر (сарозер)، دورا دور (дурудур)،
پسپیش (пасопеш)، لبالب (лабболаб)،
پیاپی (паёпай) و غیره.

ه) ظرفهایی که عبارتهای اسمی ظرفی و ترکیبهای جفتی بواسطه پسوند - وار (-вор) ساخته می شوند:
قند و عسلوار (қандуасалвор)،
مور و ملخ وار (мӯрумалахвор) و غیره.

۳۷) ظرف هایی که از تکرار کلمه ساخته می شوند با دفتیس نوشته می شوند :

دامن - دامان (доман-доман)، گروه - گروه (гурӯҳ-гурӯҳ)،
جا - جا (чо-чо)، آهسته - آهسته (охиста-охистا)،
خلته - خلته (халта-халта): گونی گونی.

۳۸) ظرفهايى که از تکرار کلمه و پيشوند ساخته مى شوند جدا نوشته

مى شوند:

روز تا روز (рӯз то рӯз)، دم به دم (дам ба дам)،

سال به سال (сол ба сол)، خانه به خانه (хона ба хона).

۳۹) در ظرفهايى که از شماره مقدار ترکیبى و اسم چينک و اندازه با

پسوند

- ايبى (-й)، - گى (-гӣ) ساخته شدند تنها کلمه آخرى شماره با

اسم يکجا نوشته مى شود:

(чорсаду панчоҳсолагӣ) چهارصدوپنجاه سالگى،

(ҳафсаду наваду шашдонагӣ) هفتصدونودوشش دانگى

- اگر جزء شماره اين ظرف با عدد بيايد با دفيس نوشته ميشود:

۱۶۲- نفرى (162-нафарӣ)

املاى پيشوند

۴۰) جدا نوشته مى شوند :

الف) پيشوند از حيسه هاى نامى نطق و مصدر :
از سفر برگشتن (аз сафар баргаштан)،

به بازار رفتن (ба бозор рафтан)،

بر بام برآمدن (бар бом баромадан)،

با دوست صحبت کردن (бо дӯст сӯхбат кардан)،

در راه ماندن (дар роҳ мондан)،

تا ايستگاه رفتن (то истгоҳ рафтан)،

هنگام ملاقات (хангоми мулоқот)،

موافق روايات مردم (мувофиқи ривояти мардум) ،

برای رفیق (барои рафіқ)،

جزء مادر کسی نازبردار فرزند نیست

(чуз модар касе нозбардори фарзанд нест).

ب) جزء هاى پيشوند ترکیبى:

جزء از (чуз аз)، تا به (то ба)، به جزء (ба чуз).

ج) جزء هاى پيشوند نام ترکيبى اضافه :
به وقتِ (ба вақти)، از براى (аз барои)، در بينِ
(дар байни)، به شرطِ (ба шартی)، با مرورِ (бо мурури)، به
حيثِ (ба ҳайси)، تا دوره اى (то давраи)، به مناسبتِ
(ба муносибати)، با همراهى (бо ҳамроҳии).

د) پيشوند و پسوند در ترکيبهاى پيشوندى و پسوندى :
به شب اندر (ба шаб андар)،
به راه اندر (ба роҳ андар)،
به باغ اندر (ба боғ андар)،
براى دوست شده، دوست (барои дӯст шуда، дӯст).

۴۱) با دفيس نوشته مى شود :
الف) پيشوندهاى کلاسيکى بعد (бад):
بعد اين (бад-ин)، بعد آن (бад-он)، بعد او (бад-ӯ).

ب) کلمات تکرارى:
گرداگرد (гир-гирди)، زير زيرى (зер-зери)، تگ
تگى (таг-таги)، ته تهى (тах-тахи)، لب لبى (лаб-лаби)،

رو روى (рӯ-рӯи)، پس پسى (пас-паси)، سر سرى (сар-сари)،
قد قدى (қад-қадى)، پيش پيشى (пеш-пешى) و غيرهه.

ج) پيشوندهاى اختصاصى :

ز اين (а)з-ин)، ز آن ((а)з-он)، ز او ((а)з-ӯ) و غيرهه.

املاى پسوند

۴۲) پسوند - را با کلمه یکجا نوشته می شود:

کار را تمام کرد (корро тамо кард)،

قاسم را شناخت (Қосимро шиноخت)،

ماشین را تعمیر کردیم (Мошинро таъмир кардем).

ولی پسوند - را پس از قوس (پرانتز) با دفیس نوشته می شود :

سره آزاها (مبتدا و خبر) را بنیاد جمله می نامند

Саръазоҳо (мубтадо ва хабар)-ро бунёди ҷумла меноманд

ب) پسوند های نامی مرکب یکجا نوشته می شود :

اینطرف (интараф) ، اینجانب (инҷониб)،

یکسال اینجانب (اینطرف) اورا ندیده است

як сол инҷониб(интараф) ўро надидааст .

۴۳) پسوندهای نامی و واژه های پسوندی :

بر این (барин)، قطعی (қатӣ)، باز(боз)، پیش (пеш)، قبل

(қабл)، زمان (замон)، همان (ҳамон)، همانا (ҳамоно)،

اینطرف (интараф)، اینجانب (инҷониб).

از کلمه اى پيشوند جدا نوشته مى شوند :

گل بر اين (гул барин) : مانند گل،

قند بر اين (қанд барин) : مانند قند،

دو سال باز او را نديدم (ду сол боз ўро надидаам).

املاى پيوندک

(۴۴) یکجا نوشته مى شود :

الف) پیوندکهای مرکب :

بلکه (балки)، اگر چه (агарчи)، گرچه (гарчи)، از بس

که (азбаски)، بس که (баски)، و گرنه (вагарна)، گرنه

(гарна)، چونکه (чунки).

ب) پیوندک اُ- (-у) و-، یو (-ву,ю) با کلمه پیشته :

دوست و دشمن (дӯсту душман)،

یارو رفیق (ёру рафиқ)،

سیاسى و اجتماعى (сиёсию иҷтимоӣ)،

علمى و عمومى (илмиву оммаві) و غیره.

(۴۵) جدا نوشته مى شوند :

الف) پیوندک های و (ва) و که (ки) :

استادان و شاگردان (устодон ва шогирдон)

زبان مادری را همه باید خوب دانند

(забони модариро бояд ҳама хуб донанд)،

او قول داده بود که فردا مى آيد

(Ū қавл дода буд, ки фардо меояд).

ب) جزء هاى پيوندكهاى تركيبى :

وقتیکه (вакте ки)، زیرا که (зеро ки)،

با وجود اين (آن) که (бовучуди ин (он) ки)،

بطوریکه (ба تаври ки)، بى اینکه یا بى آنکه (бе ин (он) ки).

- اگر پيوندك مختصر شود با دفيس نوشته مى شود (اکثراً و ، که):

و او (ва ū) (в-ū) و از (ва аз) (в-аз) ، که از (ки аз) (к-аз)

که آن (ки он) (к-он) و امروز (ва имрӯз) (в-имрӯз)

که آمد (ки омад) (к-омад).

املاى هيىسجه

۴۶) جزء هيىسجه و كلمه هاى نوع زير يکجا نوشته مى شود :
کاشکى (кошки)، مبادا (мабодо)، به گذار (بگذر)
رفت (бигузор (бигзор)، رفت (роڈ) (рафту (раваду)، در کار
(даркор).

۴۷) هيىسجه هاى - چى (-чи)، - کو (-ку)، - آ (-а)، پس از
کلمه با دفيىس نوشته مى شوند :
برگرديم-چى (баргардем-чи) : بيا برگرديم^۱، رويم-چى
(равем-чи) : بيا برويم، نگفتيد کو (нагуфтед-ку) : نگفتى که،
رفتيد کو (рафтед-ку)، نه آورديد (-а) (наовардед-а) : نياوردى که،
نرسيديد که (напурсидед-ку) و غيره.

۴۸) هيىسجه هاى نه (на)، فقط (фақат)، تنها (танҳо)، گویا
(гӯё)، مگر (магар)، حتى (хатто)، آيا (оё)، هم (хам)،
نيز (низ) (низ) از كلمه هاى قبلى و بعدى جدا نوشته مى شوند :

---

^۱ بيشتر اين نوع گفتار در شمال تاجيکستان در ولايت سغد مورد استفاده قرار مى گيرد

نه آمديد و نه پيغام فرستديد

(Наомадед ва на пайғом фиристодед)

در اینجا مرا فقط تو می شناسی

(Дар ин чо маро фақат ту мешиносӣ)

این گپ (حرف) را تنها یک کس می دانست

(Ин гапро танҳо як кас медонист)

حتى بعد جلسه بحث ادامه داشت

(Ҳатто баъд аз ҷаласа баҳс идома дошт)

آیا این کار برای شما وزنین (سنگین) نیست ؟

(Оё ин кор барои шумо вазнин нест)

میهمان هم (نیز) با ما می رود

(Меҳмон ҳам (низ) бо мо меравад).

۴۹) هیسچه و کلمه های ترکیبی جدا نوشته می شوند:

بیاید مانید (биёед монед)، بی مان (Бие мон) : بمان،

ها بله (ҳо бале)، گویا که (گویا کی)، شاید که (شояد کی)، باید

که (бояد کی)، رود که (равад کی) و غیره.

املاى ندا

۵۰) نداها و کلمه های نوع زیر یکجا نوشته می شود :

الهى (илохо)، دريغا (дарега)، حيفا (хайфо)، خدايا (худоё)، روى (раве): برو، آلايا (аллаё): لالای کودک، خيزى (хезе) بخيز، گريزى (гурезе).

۵۱) نداهاى تکرار با دفيس نوشته می شود :

به به (бах-бах): برای صدا کردن سگ، وای وای (вой-вой)، بى بى (бай-бай): چه خوب، هى هى (хай-хай): برای پشيمانى، کُچ کُچ (куч-куч): توله سگ، باه باه (бох-бох): برای دور گردن گاو، کاش کاش (кош-кош)، هد هد (худ-худ)، خيش خيش (хиш-хиш)، هوش هوش (хушт-хушт) صدای سوت.

۵۲) جزء های ندای ترکیبی و کلمه های مانند زیر جدا نوشته

می شوند :

صد دريغ (сад дареғ)، صد افسوس (сад афсӯс)، بسيار افسوس (бисёр афсӯс)، صد حيف (сад хайф)، هزار توبه (хазор тавба)، وای (э вой)، ها آفرين (ха офарин)، سيل مانده (сабил монда) و غيره.

منابع:

1-Имлои забони тоҷикӣ, муҳаррирони нашриёт:
Абдурахмон Олимов ва Маҳмадназар Алиев,
Душанбе, Ирфон, 1999

2- Имлои забони тоҷикӣ, муҳаррирони нашриёт:
Абдурахмон Олимов ва Маҳмадназар Алиев,
Душанбе, Ирфон, 2005

يادداشت :

يادداشت :